

III

ÎNCEPUTURILE

În debutul, uimitor de timpuriu, al lui Octavian Goga¹ se descifrează greu nota personală, nouă și

¹ După unele informații pline de garanții, Octavian Goga începuse să scrie pe la vârsta de 10 ani. Colegul său de școală, istoricul Ion Lupaș, relatează că, la vârsta de 12 ani, Octavian Goga ar fi scris următoarele versuri, stângace și naive, firește, dar cu un caracter profund social, care anunțau în embrion vigoarea și orientarea de mai târziu a poeziei sale :

*„Românul, de dimineața pînă seara,
Tot lucră necontenit,
Dar cu toată osteneala
Tot este disprețuit.
Dar va să vin' odată vremea
Cînd românul nu va suferi,
Cînd se va schimba și lumea,
Cînd opinca va domni“.*

Versurile acestea au fost scrise la 14 mai 1893 la cererea bătrînului vătaf al Rășinarilor, Mihail Jurca, păstrătorul aceluia petic de hîrtie pe care mîna plăpîndă a copilului le însemnase, dar timiditatea nu-l lăsase să le și semneze. Atunci tatăl copilului stihuitor le-a semnat el. De aici și

unică pe care o va aduce mai târziu în lirica românească. Trimite mai întâi versuri la *Tribuna*, apoi la *Revista ilustrată*, foaie enciclopedică literară lunară, cu administrația la Șoimuș și redacția în Reteag, avînd ca redactor responsabil pe folcloristul Ion Pop-Reteganul, iar ca editor pe Ion Baciuc, care-și propunea „să întindă prin această foaie neamului lor un mijloc de instrucție și distracție“. La rubrica „Telegraful redacțiunii“, broșura 3—4, an I, 1898, martie-aprilie, p. 80, între două nume necunoscute, un oarecare Meteor și d-l Petra D., priemiți cu mari rezerve, întîlnim pe acela de Octavian, care va rămîne multă vreme una din semnăturile lui Goga, întîmpinat cu încredere și sfaturi prietenești. Proaspătul ales ale muzelor era pe atunci elev în clasa a VI-a a Liceului Maghiar din Sibiu :

„Octavian în *S. Ai talent, tinere amic, cultivează-l cu diligență, că poți deveni mare. Ziua bună de dimineață s-arată. Un lucru fii bun și-l ține mînte : nu cumva să negliji datorințele de studînte pentru exerciții stilistice și poetice. Mai întii datorința trebuie îndeplinită, cu sfințenie, apoi mai ajunge timp, citește ce crezi că-i bine și scrie ce crezi că poți. Bucuros te vedem lucrînd la revista noastră. Salutare !“*

Primirea aceasta entuziastă se va concretiza în „broșura“ 5 și 6 din anul I, mai-iunie 1898, la pagina 107, în publicarea poeziei *Nu-i fericire pe pămînt* compusă într-o prozodie coșbuciană, dar după rețeta pesimistă a epigonilor eminescieni.

deosebirea de grafie. (După o informare a lui Emil Ciucanu.)

Tinărul poet imaginează patru ipostaze ale fericirii,
cărora le dă rezolvări tragice :

*„Avea trei fii sărmana mamă,
Dar moartea în al său avînt
I-a secerat încet, pe rînd
Și astăzi ea oftînd exclamă :
Nu-i fericire pe pămînt !*

*Se iubeau doi cu înfocare,
Dar iată vine un aspru vînt,
Rumpe tulpina amorului sînt,
Și înșelatul suspină tare :
Nu-i fericire pe pămînt !*

*Era bogat, trăia în mărire
Cupa plăcerilor deșertînd,
Sărac e acum și suspinînd
Exclamă-n neagra-i chinuire :
Nu-i fericire pe pămînt !*

*Vesel eram. Credeam că-s ferice,
Credeam că lumea-i frumos cînt,
Dar iat' înainte-mi un negru mormînt
Ce dureros pare că-mi zice :
Nu-i fericire pe pămînt !“*

În noiembrie al aceluiași an îl vom întîlni publi-
cînd poezia *Așa a fost să fie* în revista *Familia*¹,
editată de Iosif Vulcan, cel care găzduise cu atîta
înțelegere și încercările din tinerețe ale lui Eminescu,

¹ *Familia*, an. XXXIV, nr. 44, 1/13 noiembrie 1898, p. 323.

Coșbuc, Iosif. Poezia de debut a lui Goga nu se deosebește prin nimic de o bună parte a poeziei românești din acea vreme. Același erotism livresc, același pesimism confecționat, aceeași tonalitate lirică și-aceeași poză prăfuită ca la oricare dintre cei ce semnavă versuri în revistele vremii în Ardeal :

*„De-atîtea ori mi-am pus în gînd
S-alung și amintirea,
Și liniștit, încet, pe rînd,
Să-nvăț a rîde și-a uita...*

*Dar totul în zadar a fost
Să scap de a patimei povară,
Amaru-mi vecinic, fără rost
De vreau să-l stîng, învie iară...*

*Să plîng de-a pururi istovit
De-a inimei crudă sclavie,
Astfel destinul mi-a urzit,
Așa a fost să fie..."*

În numărul 40 al revistei¹, poezia cu acest titlu, care trebuie să fi fost mult mai lungă, era comentată cu destulă asprime la rubrica „Poșta redacției“ : „Așa a fost să fie. O istorie grozavă. Nu înțelegem că pentru ce trebuie să moară ea? Nu ni se motivează de loc“. În continuare i se dădeau niște sfaturi energice, de unde putem deduce gravele greșeli de care suferea poezia : „Vă rugăm scrieți simplu și clar, ca cititorul să înțeleagă ușor ce vreți să ziceți.

¹ *Familia*, an XXXIV, nr. 40, 4/16 oct. 1898, p. 480.

Limba greoaie și forțată compromite fondul cel mai frumos“.

Obiecțiile categorice ale *Familiei* nu-l descurajează — așa cum s-a crezut — și peste două luni îl vom întâlni din nou în revistă cu poezia *Azi și mâine*¹, semnată tot Octavian, care va avea vizibile împrumuturi eminesciene, mai ales prin efectele obținute de folosirea unor termeni desemnând scurgerea timpului, *ieri, azi, mâine, pururea*.

S-a crezut de către unii cercetători ai lui Goga că, după răspunsul primit la „Poșta redacției“, tânărul debutant, probabil descumpănit, n-a mai scris poezii, ceea ce am văzut că nu e adevărat. S-a mai spus că, după această întâmplare, Goga se va apuca să scrie proză, „pe care se va feri să o trimită *Familiei*“, îndreptînd-o spre *Tribuna*, unde, în decembrie 1898, îi și apare bucata *Ceasul deșteptării*². Ni se pare mai mult decît neîndoios că nu s-a petrecut nici o ruptură între tânărul poet și *Familia*, întrucît în numărul din 21 ianuarie 1899 îl întâlnim în această revistă, semnînd Octavian, lucrarea *În sînul naturii*³, un elogiu rousseauist al simplității, al lucrurilor firești, naturale și o critică la adresa orașelor, căci : „Vălul fățarniciei și patima urei aici n-o poți vedea ; în tot îți zîmbește dragostea dreaptă și nefățărîtă, în tot vezi surîsul cald al frumosului și fața netedă a adevărului ; frumosul îți liniștește ochii împăiengești de vălul greu și cernit al lunei mari, iar adevărul te trezește din beția stîrnită în creier

¹ *Familia*, an XXXV, nr. 1, 3/15 ian. 1899, p. 18.

² *Tribuna*, an. XV, nr. 259, 27 noiembr./9 dec., 1898.

³ *Familia*, an. XXXV, nr. 8, 21 ian./5 febr. 1899, p. 88.

de ceasuri bolnave și nesocotite, făcându-te să te cunoști pe «tine»...

Liniaștea îți potolește focul aprins de patimi și sfințenia naturii îți spune «cine ești»...

Nu-n zarva de negustori a orașelor, nici după cortina zugrăvită cu ingeri goi și sarbezi se desfășură viața adevărată, ci-n sînul dezvelit al naturei⁴.

Rousseauismul acesta de care vorbește Goga cu admirație în *Fragmente autobiografice* nu era pur livresc, el se manifesta într-un context istoric concret, dominat de anume influențe semănătoriste, de un filantropism vag, de ideea unei purități naturale a omului, pe care semănătoriștii noștri retrograzi o exaltau în numele unui trai patriarhal, călăuzit de legile firii și datini bătrîne cu puteri sociale magice.

În 1901 Octavian Goga publică în *Tribuna literară* numeroase poezii și bucăți în proză cu caracter strict autobiografic, unde, cum zice el în poezia *Necessitas facit versum*¹, vrea să-și exprime „zbu-ciunarea și povestea celor douăzeci de ani“, dar în care nu încheagă încă o personalitate poetică proprie.

După părerea noastră, prima poezie care anunță modalitatea stilistică proprie lui Octavian Goga este *Sonet*, tipărită la 28 iulie 1901 :

„La sînul tău cuprinde-mă, natură,
Mi-e inima nebună ostenită.
Te laudă astăzi mintea pocăită
Și te slăvește păcătoasa gură...

.

¹ *Tribuna literară*, nr. 75, 5 mai 1901.

*Covoarele de frunză-nrouată
Par un șirag de mii de patrafire
Ce blînd acoper' fruntea-mi asudată.*

*Eu par un om ce plînge-n spovedire,
Tu n-ai atîtea frunze niciodată
Cîte greșeli a mea păcătuire“.*

De aici înainte începe să se cristalizeze expresia poetică originală, ușor de recunoscut de la prima vedere.

Dar cu acestea poetul se apropie de epoca *Luceafărului*, unde și-a publicat versurile din volumul *Poezii*, care l-au consacrat, de la început și irevocabil în rîndul marilor poeți ai literaturii române.

Versurile de început, publicate în periodicele ardelenești, mai cu seamă în *Tribuna* de la Sibiu a lui Slavici și în *Familia* de la Oradea-Mare a lui Iosif Vulcan (aici scrie „preț ca de-un volum de poezii“), erau mai mult reminiscențe literare din Eminescu și unii poeți germani (prefera îndeosebi pe Uhland, Schiller și Heine, din care *Familia* tradusese foarte mult) decît rodul unei autentice trăiri personale. În primii patru ani de activitate, poezia lui Goga stă sub semnul unui erotism mimat cel puțin artisticește și dacă sinceritatea sentimentelor nu poate fi pusă sub semnul îndoielii, totuși poezia aceasta nu reprezintă altceva, după cum însuși poetul mărturisește, decît „încercări tinerești, răsărite pe urma vegetației eminesciene“¹.

De altfel, pe vremea debutului lui Goga, cu rare excepții, întreaga atmosferă literară de la noi se

¹ O. Goga, *Fragmente autobiografice*, Buc., 1938, p. 32.

resimțea pe urma invaziei epigonilor eminescieni. Era o atmosferă încărcată de false tînguiri ; se deplîngeau suferințe închipuite, iubiri moarte, visuri bolnăvicioase, era un orizont mohorît, întunecat, prin care vînturile, ca niște vaiere sinistre, fluturau „frunze veștede“ și „file rupte“. Stăruiau în poezie fie generalități patriotice, fie cultul mărunț al propriului eu ; se resimțea o dureroasă oboseală a cugătăii și o jalnică atrofiere a simțirii. Paginile *Familiei* — de pildă — revistă de mare prestigiu, găzduiau asemenea poezii ale unor false sensibilități lipsite de originalitatea formei, semnate în cea mai mare parte cu pseudonime, precum : Sex. Til., Elena din Ardeal, Vioara din Bihor, Emilian, Traian, N. Tulliu, Norian, Sîn-Petreanu etc. sau cu nume adevărate de poeți care, deși mai siguri de ei, n-au putut rămîne în istoria literaturii române ca valori autentice : Iosif Stanca, Maria Ciobanu, Haralamb G. Lecca, Petru Vulcan, Traian H. Pop, Aurel Cioto etc. Toți acești poeți semnau improvizații facile, obosite de tristețe și suferințe erotice, confecționate după rețetele modei posteminesciene, total lipsite de umbra unei personalități artistice. O excepție cu totul remarcabilă o constituie George Coșbuc în Transilvania, prin marca personală, sănătoasă a poeziei sale, și St. O. Iosif, prin cîteva poezii cu adevărat antologice.

Apariția lui G. Coșbuc și St. O. Iosif la sfîrșitul veacului a consemnat un moment de răscruce în dezvoltarea poeziei românești, în general, și a celei din Transilvania, în special, dar a însemnat prea puțin pentru esența liricei lui Goga, deși se constată în ea influențe și de la unul și de la altul. Erau într-o carecare măsură contemporani, și în Ardeal

aproape că nu exista o tradiție poetică îndelungată și de bună calitate. Poezia lui Coșbuc și Iosif nu constituia încă o tradiție în Ardeal, nu influențase atât de timpuriu și în mod simțitor conștiința opiniei publice, deși nu putem uita că o poetă ca Maria Cunțan, autoarea versurilor din cunoscutele romane *Pe sub fereastră-mi curge-un riu* și *La fântina cu găleata*, a crescut exclusiv în umbra lui Coșbuc. În afară de aceasta, Goga avea sentimentul că G. Coșbuc, asemenea lui Alecsandri, înfățișează țărănul într-un fel idilic, îndepărtat de realitate :

„Eu am văzut în țaran un om chinuit al pământului ; n-am putut să-l văd în acea atmosferă în care l-a văzut Alecsandri în pastelele sale și nici n-am putut să-l văd încadrat în acea lumină și veselie a lui Coșbuc“¹.

Contactul cu lirica românească de peste munți, și mai cu seamă cu aceea a lui Eminescu, a prilejuit poeziei din Transilvania un avânt remarcabil. Talentele mediocre au orbit sub strălucirea *Luceafărului* său și, nemaidescoperind nimic din viață, se tînguiau pe morminte de amintiri și închipuiri bolnăvicioase, fabricînd o poezie falsă și minoră. Talentele autentice, însă, și-au găsit mai clar și mai repede, în această lumină, drumul propriu.

După ce plătește totuși — e adevărat, scurt timp — tributul său acestui epigonism, Goga găsește artei o menire mai înaltă, începînd să publice în revista *Luceafărul* — în apariția și afirmarea căreia a avut, alături de O. C. Tăslăuanu și Al. Ciura, un rol hotărîtor — poezie patriotică și socială.

¹ Ibidem, p. 32.